

УДК 342.53(477)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947518>

О.М. БАНДУРКА,

Перший віцепрезидент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, член президії НАПрН України, Заслужений юрист України, м. Харків, Україна; e-mail: apnu@ukr.net;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0240-5517>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О.І. ЗОЗУЛІ "ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ"¹

О.М. BANDURKA,

First Vice President, National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Member of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Kharkiv, Ukraine; e-mail: apnu@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0240-5517>

REVIEW OF THE MONOGRAPH BY O.I. ZOZULIA "PARLIAMENTARY REFORM IN UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS"

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Надана характеристика монографії Зозулі О.І. "Парламентська реформа в Україні: виклики та перспективи" як такої, що є актуальною, підготовленою на достатньому науковому рівні, а її положення та висновки присвячені всебічному дослідженню складної динаміки парламентської реформи в Україні та розумінню викликів і можливостей, які стоять попереду. В роботі висвітлено особливості розбудови парламентаризму як напрямку конституційної реформи у незалежній Україні та актуальні питання парламентської реформи в умовах російсько-української війни. Розглянуто проблеми та шляхи вдосконалення законотворчої та контрольної діяльності Верховної Ради України, засади формування та діяльності тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. Виконано аналіз сучасного стану та проблем правового статусу парламентської опозиції в Україні та європейських країнах, перспектив забезпечення дотримання норм депутатської етики, особливостей конституційно-правового статусу Голови Верховної Ради України та апарату парламенту. Надані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення конституційно-правового статусу та діяльності Верховної Ради України, її органів і народних депутатів України.

Ключові слова: *рецензія; монографія; Верховна Рада України; реформування*

***

The provided characterization of the monograph by O.I. Zozulia "Parliamentary Reform in Ukraine: Challenges and Prospects" is described as relevant, prepared at a sufficient scientific level, with its positions and conclusions dedicated to the comprehensive study of the complex dynamics of parliamentary reform in Ukraine and the understanding of the challenges and opportunities ahead. The work highlights the features of building parliamentarism as a direction of constitutional reform in independent Ukraine and current parliamentary reform issues in the context of the Russian-Ukrainian war. It discusses problems and ways to improve legislative and oversight activities of the Verkhovna Rada of Ukraine, principles of the formation and operation of temporary investigative commissions of the Verkhovna Rada of Ukraine. An analysis of the current state and problems of the legal status of the parliamentary opposition in Ukraine and European countries is provided, as well as prospects for ensuring compliance with the norms of parliamentary ethics, features of the constitutional and legal status of the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine and the parliament's apparatus. Proposals and recommendations for improving the constitutional and legal status and activities of the Verkhovna Rada of Ukraine, its bodies, and members of the Ukrainian parliament are presented.

Keywords: *review; monograph; Verkhovna Rada of Ukraine; reform*

¹ Зозуля О. І. Парламентська реформа в Україні: виклики та перспективи: монографія. Одеса: Олді+, 2023. 332 с. (ISBN 978-966-289-766-1).

Монографія Зозулі О.І. присвячена актуальній сьогодні проблемі – вдосконаленню конституційно-правового статусу Верховної Ради України, її органів і народних депутатів України.

Як відомо, сьогодні Верховна Рада України все ще перебуває на етапі своєї інституційної та функціональної розбудови, імплементації релевантного зарубіжного досвіду парламентаризму, зокрема позитивними є тенденції щодо поступової адаптації конституційно-правових засад і парламентської практики до умов триваючого воєнного стану, оновлення законодавчих засад функціонування комітетів і тимчасових комісій, посилення відповідальності за неособисте голосування та прогули народних депутатів України, розширення правових гарантій відкритості та прозорості діяльності Верховної Ради України тощо. Тому, через дослідження відповідних теоретичних розробок, законодавчих і підзаконних актів та практики їх реалізації основна мета автора роботи полягає в аналізі проблем і особливостей сучасної парламентської реформи в Україні, виробленні пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення конституційно-правового статусу та діяльності Верховної Ради України.

На нашу думку, успішне вирішення проблем конституційно-правового регулювання статусу Верховної Ради України можливе тільки шляхом одночасного дослідження її правової природи, особливостей сучасних реалій організації діяльності Верховної Ради України та її органів, а також досвіду формування та функціонування легіслатури у зарубіжних країнах. Можна констатувати, що досі існуючі дослідження стосуються здебільшого лише окремих проблемних аспектів правового статусу або діяльності Верховної Ради України, виокремлюючи наукову прогалину стосовно саме нинішнього етапу парламентської реформи в Україні, спроба заповнення якої і зроблена автором у цьому дослідженні.

У першому розділі монографії О.І. Зозулею ретельно проаналізовано перебіг і сучасний стан парламентської реформи в Україні, зокрема особливості розбудови парламентаризму в рамках загальної конституційної реформи у незалежній Україні. Також автором послідовно розглянуто актуальні питання парламентської реформи в умовах російсько-української війни пов'язані з організацією роботи Верховної Ради України в умовах воєнного стану та поточними викликами парламентаризму в умовах російсько-української війни. Окрема увага була приділена огляду актуальних законодавчих ініціатив щодо посилення парламентського контролю за діяльністю правоохоронних органів, а також перспективного запровадження поштового та дос-

трокового голосування на повоєнних парламентських виборах в Україні.

Другий розділ монографії містить детальний аналіз проблем і шляхів удосконалення законотвірної діяльності Верховної Ради України, а також перспектив розвитку парламентського контролю в Україні. Зокрема вказується, що ключовими векторами підвищення ефективності законотвірної діяльності Верховної Ради України та якості прийнятих нею законів має бути насамперед впровадження концепції законодавчого процесу «від початку до кінця», покращення координації між суб'єктами законодавчого процесу, підвищення у ньому ролі уряду, перехід до колективного здійснення народними депутатами України права законодавчої ініціативи, посилення експертного забезпечення та реальне впровадження громадського обговорення законопроектів, забезпечення дотримання регламентних законотвірних процедур, запровадження оцінки ефективності ухвалених законів тощо.

У третьому розділі монографії розкриваються засади та порядок формування парламентських тимчасових слідчих комісій в Україні, а також правові гарантії та форми діяльності тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. У монографії обґрунтовано, що попри законодавче закріплення наприкінці 2019 року основних повноважень та засобів діяльності тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України сьогодні все ще залишається актуальним вирішення проблем деякої фрагментарності та неузгодженості законодавчого регулювання форм парламентського розслідування та порядку їх реалізації, нечіткого визначення меж здійснення тимчасовою слідчою комісією своїх повноважень, що допускає ухилення посадових осіб від співпраці з нею та повністю не виключає можливість втручання тимчасової слідчої комісії у діяльність інших органів і посадових осіб.

У четвертому розділі розкривається сучасний стан і проблеми правового статусу парламентської опозиції в Україні, а також можливість використання для України досвіду європейських країн щодо правового регулювання статусу парламентської опозиції. Вказується, що особливості вітчизняної правової системи, недостатня розвиненість парламентаризму та політичної системи актуалізують визнання суб'єктності парламентської опозиції в Україні, комплексне конституційне та законодавче закріплення засад її організації та діяльності. Інституалізація парламентської опозиції та розвиток її правового статусу повинні спрямовуватись на реальне забезпечення її конструктивної співпраці з парламентською більшістю, а також на дотримання

прав опозиції щодо представництва у керівництві Верховної Ради України та її органів.

У п'ятому розділі монографії проаналізовано проблематику організації та забезпечення діяльності Верховної Ради України. Вказане дозволило охарактеризувати конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України, порядок його обрання та відкликання з посади, особливості та шляхи вдосконалення повноважень голови парламенту. Також автором розглянуто особливості правового статусу Апарату Верховної Ради України та перспективи його вдосконалення. В рамках даного питання дістали висвітлення не лише правові засади, компетенція та структура Апарату Верховної Ради України, але й проблематика запровадження інституту парламентської служби в Україні. У роботі зауважується, що заходи нинішньої парламентської реформи, що стосуються Апарату Верховної Ради України, в цілому мають низький ступінь своєї реалізації, значною мірою залишаються незавершеними та дискусійними.

З урахуванням вищевикладеного автором підготовлено проект Концепції парламентської реформи в Україні, яка відображає актуальні тенденції сучасної парламентської реформи, існуючі проблеми та напрямки розвитку конституційно-правового статусу Верховної Ради України.

В цілому, цінність роботи міститься в достатньо глибокому розкритті окреслених питань парламентської реформи в Україні. Її перевагу ми вбачаємо не просто у розв'язанні автором тих чи інших проблемних питань, але й у підготовці відповідних пропозицій, направлених на удосконалення конституційно-правового статусу Верховної Ради України, її органів і народних депутатів України. У певній мірі в цьому відчувається вміння автора комплексно аналізувати

норми правових актів і сучасну політико-правову думку, а також виробляти власні пропозиції щодо впорядкування організації та діяльності вітчизняної легіслатури.

Разом із тим, зміст рецензованого дослідження дозволяє висловити й деякі пропозиції. Так, варто було би ще більше поглибити та розширити рамки монографії, наприклад, висвітливши додатково проблемність та перспективи вдосконалення конституційно-правового статусу коаліції депутатських фракцій, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Рахункової палати, а також врахувати зарубіжний досвід не лише європейських, а й інших країн із розвитком парламентаризмом. Проте, на нашу думку, кожному з них тоді довелося би присвятити окрему, значно більшу за обсягом, монографію.

Слід також взяти до уваги, що неохоплені даною монографією питання конституційно-правового статусу комітетів Верховної Ради України вже були розкриті автором раніше в іншій його роботі (Зозуля О. І. *Конституційно-правовий статус парламентських комітетів в Україні: монографія*. Харків: Майдан, 2019. 620 с.), висновки та пропозиції якої наразі здебільшого не втратили своєї актуальності.

В цілому, монографію Зозулі О.І. "Парламентська реформа в Україні: виклики та перспективи" на даному етапі сучасних знань як за обсягом, так і за якістю залучених матеріалів можна охарактеризувати як таку, що написана на достатньо високому науковому рівні та глибоко розкриває складні питання розбудови вітчизняного парламентаризму.

Робота буде корисною науковцям, народним депутатам України, працівникам Апарату Верховної Ради України та інших органів державної влади, а також широкому колу громадськості.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
Форум права: 75 pp. 144–146 (2).

Related identifiers:
10.5281/zenodo.7947518

http://forumprava.pp.ua/files/144-146-2023-2-FP-Bandurka_13.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_2_13.pdf

License (for files):
[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 09.08.2023

Accepted: 21.08.2023

Published: 04.09.2023

Available online: 04.09.2023

Cite as:

Бандурка, О. М. (2023). Рецензія на монографію О.І. Зозулі "Парламентська реформа в Україні: виклики та перспективи". *Форум Права*, 75(2), 144–146. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947518>

Bandurka, O. M. (2023). Retsenziya na monohrafiyu O.I. Zozulia "Parlamentska reforma v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy" [Review of the Monograph by O.I. Zozulia "Parliamentary Reform in Ukraine: Challenges and Prospects"]. *Forum Prava*, 75(2), 144–146. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947518>